डायमनशमशेर राणाका उपन्यासको विधातात्त्विक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको
दशौँ पत्रको प्रयोजनका
निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता

तारा ओझा
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय,
कीर्तिपुर, काठमाडौं, नेपाल

२०७०

शोध-निर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गतको नेपाली केन्द्रीय विभागको नेपाली स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षका विद्यार्थी श्री तारा ओझाले **डायमनशमशेर राणाका उपन्यासको विधातात्त्विक अध्ययन** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । निकै परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु र यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७०/१२/

....

अशोक थापा
सह-प्राध्यापक
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय,
कीर्तिपुर, काठमाडौँ, नेपाल ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय

नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत विश्वविद्यालय क्याम्पसकी छात्रा श्री तारा ओझाले त्रिभुवन विश्वविद्यालय स्नातकोत्तर तहमा नेपाली विषयको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गर्नुभएको **डायमनशमशेर राणाका उपन्यासउपन्यासको विधातात्त्विक अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोध-मूल्याङ्कन समिति

१. विभागीय प्रमुख - **प्रा.डा. देवी प्रसाद गौतम** ....

२. शोध निर्देशक - **उप-प्रा. अशोक थापा** ....

३. बाह्य परीक्षक - **प्रा.डा. दयाराम श्रेष्ठ** ....

कृतज्ञता-ज्ञापन

यस भूमिमा मलाई पाइला टेकाई लालन-पालन तथा अध्ययनका लागि निरन्तर ध्यान पुऱ्याउनुहुने मेरा पूज्य बुबा, आमा तथा श्रीमानप्रति सर्वप्रथम आदर व्यक्त गर्दै प्रस्तुत शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा अमूल्य सर-सल्लाह र सहयोग पुऱ्याउनुहुने मेरा आदरणीय गुरुहरू, मित्रहरू तथा सङ्घ-संस्थाहरूप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र मैले मेरा आदरणीय गुरु उप-प्राध्यापक श्री अशोक थापाज्यूको निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । आफ्नो व्यवहारिक र शैक्षणिक व्यस्तताका बीच पनि मलाई सजग र सचेत गराउनुका साथै शोधकार्यमा निरन्तर लागिरहन हौसला प्रदान गर्दै समुचित निर्देशन दिनुहुने शोध निर्देशक श्रद्धेय गुरुप्रति म सर्वप्रथम कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधपत्र लेख्न अनुमति दिई आवश्यक सुझावसमेत दिनुहुने श्रद्धेय गुरुवर प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतमज्यूप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । प्रस्तुत शोधपत्र तयारीका क्रममा सरसल्लाह र सुझाव दिनुहुने श्रद्धेय गुरुहरू प्रा.डा. जीवेन्द्र देव गिरी र प्रा.डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेलज्यूहरूप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यस शोधपत्र तयारीका क्रममा आवश्यक शोधपत्र, पुस्तक एवम् पत्र-पत्रिकाहरू उपलब्ध गराइदिने त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय पुस्तकालय (कीर्तिपुर), केशर पुस्तकालय (काठमाडौँ), मदन पुस्तकालय (पाटन), ब्रिटिस काउन्सिल पुस्तकालय (काठमाडौँ) तथा नेपाली केन्द्रीय विभाग (कीर्तिपुर) प्रति पनि धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयारीका लागि सामग्री सङ्कलन तथा मस्यौदा लेखनका क्रममा सहयोग पुऱ्याउनुहुने मित्रहरू उमादेवी सुवेदी, दिवाकर दुलाल, श्रीमान अच्यूतराज काफ्ले, दाजु प्रकाश ओझा, छोरीहरु युनुशा काफ्ले र अनिशा काफ्ले तथा छोरा आयुषराज काफ्लेप्रति पनि हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । यसका साथै सामग्री सङ्कलनका लागि मार्ग निर्देश गर्दै यस शोधपत्रलाई मिहिनेतका साथ टङ्कण गरी सेटिङसमेत गरिदिनुहुने मित्र सोमप्रसाद गर्तौलालाई पनि हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्नका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गतको नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर, काठमाडौँ समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शैक्षिक सत्र : वि.सं. २०६६-६७ ।

तारा ओझा

नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय,
कीर्तिपुर, काठमाडौँ, नेपाल ।

विषय सूची

पृष्ठ

पहिलो परिच्छेद

१. शोधपत्रको परिचय १
१.१. शोध शीर्षक १
१.२. शोधपत्रको प्रयोजन १
१.३. विषय परिचय १
१.४. समस्याकथन २
१.५. शोधपत्रको उद्देश्य २
१.६. पूर्वकार्यको समीक्षा ३
१.७. शोधविधि ८
१.८. शोधपत्रको सीमाङ्कन ८
१.९. सामग्री सङ्कलन ९
१.१०. शोधपत्रको रुपरेखा ९
१.११. संवत् स्पष्टीकरण १०

दोस्रो परिच्छेद

२. डायमनशमशेर राणा र उनका उपन्यासमा देखिने ऐतिहासिकताका चरण र प्रवृत्तिहरू ११
२.१. उपन्यासकार डायमनशमशेर राणाको जीवनी र व्यक्तित्व ११
२.१.१. जीवनी ११
२.१.४. व्यक्तित्व १४
२.२. उपन्यासकार डायमनशमशेर राणाको औपन्यासिक यात्राको चरण विभाजन २०
२.३. डायमनशमशेर राणाका औपन्यासिक प्रवृत्तिहरुको सामान्य चर्चा २८

तेस्रो परिच्छेद

३. डायमनशमशेर राणाका ऐतिहासिक उपन्यासहरूको विधातात्त्विक अध्ययन ३२
३.१. ‘वसन्ती’ उपन्यासको विधातात्त्विक अध्ययन ३२
३.२. ‘सेतो बाघ’ उपन्यासको विधातात्त्विक अध्ययन ५३
३.३. ‘सत्प्रयास’ उपन्यासको विधातात्त्विक अध्ययन ७०

३.४. 'गृहप्रवेश' उपन्यासको विधातात्त्विक अध्ययन ८४
३.५. 'प्रतिबद्ध' उपन्यासको विधातात्त्विक अध्ययन १००
३.६. 'अनीता' उपन्यासको विधातात्त्विक अध्ययन १०३
३.७. 'धनको धब्बा' उपन्यासको विधातात्त्विक अध्ययन १०६

चौँथो परिच्छेद

४.१. सारांश र निष्कर्ष ११०
४.२. सम्भावित शोध शीर्षकहरू ११३

सन्दभग्रन्थ सूची ११४

सङ्केत सूची

वि.सं. - विक्रम संवत्

डा. - डाक्टर

त्रि.वि. - त्रिभुवन विश्वविद्यालय

ने.रा.प्र.प्र. - नेपाल राजकीय प्रज्ञाप्रतिष्ठान

पं. - पण्डित

पृ. - पृष्ठ

प्रा. - प्राध्यापक

ई.सं. - ईस्वी संवत्

सं. - संस्करण

सम्पा. - सम्पादक/सम्पादन

प्रो. - प्रोफेसर

ज.ब.रा. - जङ्ग बहादुर राणा

प्र. - प्रथम

प्रा.डा.- प्राध्यापक डाक्टर

अनु. - अनुवादक/अनुवाद

अप्र. - अप्रकाशित

उप-प्रा. - उप-प्राध्यापक